

Élelmiszeripari
Ügyvitelszervezési
és Gépi Adatfeldolgozó
Vállalat

1959-1987
fejlődése
1959-1987

Az
ÉLELMISZERIPARI ÜGYVITELSZERVEZÉSI
ÉS GÉPI ADATFELDOLGOZÓ VÁLLALAT
fejlődése
1959-1987

Összeállította: Hunfalvy Tibor
1988. május hó

Az élelmiszeriparban az egyes vállalatoknál az 50-es évek közepén kezdődött a nagytömegű számviteli munkák lyukkártyás gépen, bér munkában történő feldolgozása. Akkor két nagy bér munkát vállaló szervezet volt a SGAV, a Statisztikai Hivatal gépparkja és a GAV, a Kohó és Gépipari Minisztérium gépparkja. Az előbbiből fejlődött a jelenlegi SZÜV, az utóbbiból a jelenlegi STRUKTURA. A lyukkártyás gépeken történő feldolgozások iránti igény ugrásszerű növekedése arra indította a minisztériumot, hogy az Élelmezésügyi Minisztérium Értékesítő Vállalata keretében létrehozson egy lyukkártyás adatfeldolgozó osztályt.

A vállalat a Nagy Imre vezette volt Begyűjtési Minisztérium Széchenyi rakpart 6 szám alatti épületében működött. Az adatfeldolgozó osztály is itt kezdte meg működését és a vállalat készletezési feladatainak csökkenésével egyre több területet foglalt el. Az önálló vállalattá alakulás is ezen a helyen történt és ott dolgoztunk 1967 végéig, amikor a Lágymányosi Dohánygyár átalakításával létrejött jelenlegi telephelyünkre költöztünk.

Ebben az időben a minisztérium főkönyvelősege gyakorolta az irányítást. A tervutasításos rendszerben a minisztérium minden részletkérdésben intézkedett. Az ügyfélkapcsolatoktól a beruházásig, a létszámtól a bérezésig minden tényezőre pontos minisztériumi előírások voltak. A vállalati pénzeszközökkel sem lehetett szabadon gazdálkodni, a legapróbb kiadásig mindent meg kellett tervezni és a végrehajtás során a tervtől való eltérés gondot jelentett. Az értékcsökkenést az állam központosan kezelte, tehát a vállalat csak a minisztérium által folyósított pénzből, ami végeredményben saját amortizációnk visszajuttatása volt, bonyolult engedélyezési eljárások és még bonyolultabb gazdaságossági számítások után gondolhatott beruházásra.

A lyukkártyás, akkori révén Hollerith osztály, szovjet SZAM lyukkártyás gépekkel kezdte meg működését. Itt érdemes egy kicsit elidőzni az akkori feldolgozási technológia és az elszámolási rendszer nagyvonalu megismerésénél.

A megszervezett és dokumentált feldolgozásokat nagyon sok munkafolyamaton és gépen átfuttatva készítettük el. Ennek megfelelően az átfutási idők is meglehetősen hosszúak voltak. Nagyon egyszerű és sematikus példaként vegyünk egy anyagkönyvelési feldolgozást:

a beérkezett bizonylatokat lyukkártyára lyukasztották, majd ellenőrző lyukasztást végeztek. A lyukkártya szigorú elszámolási anyag volt, amit előzőleg 100 db-os kötegekbe raktak és minden lyukasztónak és ellenőrző lyukasztónak darab pontossággal el kellett számolni a felhasznált lyukkártyával. Nagyon pontos kártyaszámot kellett adni a gépes feldolgozásokhoz, mert az ellenőrzésnek ez volt az egyik legfontosabb támpontja. El lehet gondolni, hogy nagy, több tízezer kártyás feldolgozásnál ez milyen precíz munkát követelt. Abban az időben az ilyen tételes elszámolásnak nagy volt a jelentősége és ennek megfelelően nagyon szoros ellenőrzés folyt.

A feldolgozásra átadott lyukkártyákat először el kellett látni egységárral, majd a mennyiség -egységár szorzataként, értékkel. Ezt a munkát a forgalmi lyukkártyák rendezése után, az egységár törzskártyákkal történő összeválogatásával /kollatálással/, majd az egységáraknak a forgalmi lyukkártyákba történő másolásával /dopplerezés/ és végül a szorzógépen történő szorzással végeztük el. Természetesen a párnélküli tételekkel egyedileg kellett foglalkozni úgy, hogy közben a tételszámoknak egyezni kellett. Így a már értékkel bíró lyukkártyákról készültek a kimutatások. Minden kimutatást - táblázást - megelőzött egy rendező menet. A rendezőgépen annyiszor kellett a kártyákat átfuttatni, ahány pozíciós sorrendre volt szükség.

Ez a nagyon vázlatos áttekintés arra ad magyarázatot, hogy milyen szervezett, szabályozott és ellenőrzött munkát igényelt a feldolgozási tételszám, végső soron a táblók egyezőségének biztosítása, amikor egy havi feldolgozás során egy lyukkártya 100-200 alkalommal került kézbe, illetve gépbe.

A gépek elektromechanikus működésűek voltak, ezért kiemelten fontos szerepe volt a műszerész gárdának. A táblázó, válogató, másoló, szorzó, feliratozó gépeken a „programot” kapcsolótáblán, több száz zsinor dugaszolásával egyedileg kellett előállítani. Értethető, hogy a szakma krémje ebben az időben a szervező, a műszerész és a táblakapcsoló volt.

Időrendben tárgyalva az alakulás körülményeit, az első lépések a szervezet létrehozására a Minisztérium részéről 1959-ben történtek. Még az év novemberében a KSH Országos Ügyvitel-gepesítési Felügyeletétől /ÖÜF/ átjött Berszán Miklós a leendő szervezet vezetőjeként. Feladata a személyi és gépi feltételek biztosítása volt. A lyukasztó és ellenőrző géppark már 1960 első negyedévében dolgozni kezdett. A nagygépes feldolgozás a második félévben indult két T 5-ös táblázógép beállításával. Az első bérelt IBM segédgépeket - szorzógép, válogatógép /kollátor/, másológép /doppler/ a KSH ÖÜF segítségével 1960 végén, 1961 elején kapta a vállalat. Így lehetőség nyílt a feldolgozások teljeskörű elvégzésére és a külső kapacitások igénybevétele helyett már eseti bér munkát is vállalhattunk, elsősorban lyukasztási munkák területén.

Az 1959-60-as évek munkaerőpiaca kedvezett egy technikailag újnak számító szervezet felállításának. Az induláshoz szükséges kezdő, 40-50 fő érettségizett munkatársat a hirdetésekre jelentkező több száz főből lehetett kiválasztani, az IBM cég speciális tesztjei és gyakorlati próbák segítségével. Ez a lehetőség, valamint az alapos kiválasztási munka azt eredményezte, hogy nagyon tehetséges induló gárdát lehetett össze-

állítani. Az akkor kiválasztottak közül számosan ma felelős beosztásban dolgoznak nálunk vagy más területén a gazdaságnak.

Az első munkákat a SGAV-tól és a GAV-tól vettük át. Ezek közül megemlítem a Budapesti Sertésvágóhid, a Budapesti Csokoládégyár, a Malomszerelő Vállalat anyagkönyvelését. Azt hiszem természetes, hogy a kezdeti évek fő területe az anyagkönyvelés volt. A több tizezres tételszámok, a szoros zárási határidők a megrendelőket erre ösztönözték. Természetesen az ügyfelek számának növekedése a teljes második műszak felállítását, zárási időben az éjszakai műszakot is igényelte. Ezzel párhuzamosan bővíteni kellett a gépparkot és növelni kellett a létszámot. A létszám fejlődéséről [REDACTED] idősoros áttekintést adok:

1960

Osztályvezető	
Szervező	3 fő
Adminisztratív	3 fő
Műszakvezető	
Műszerész	5 fő
Gépkezelő	11 fő
Lyukasztó	28 fő
Egyeztető	1 fő
	<hr/>
	53 fő

1961

Osztályvezető
Szervező 5 fő

Műszakvezető
Műszerész 5 fő
Gépkezelő 20 fő
Lyukasztó 32 fő
Egyeztető 3 fő
Egyéb 3 fő

70 fő

1962

Osztályvezető
Szervező 6 fő
Műszakvezető 2 fő
Műszerész 8 fő
Gépkezelő 29 fő
Lyukasztó 37 fő
Egyéb 2 fő

89 fő

1963

Osztályvezető
Műszakvezető 1 fő
Szervező 8 fő
Műszerész 8 fő
Gépkezelő 30 fő
Lyukasztó 45 fő
Egyeztető 6 fő
Egyéb 6 fő

105 fő

Látható, hogy az osztályszervezetben 4 év alatt a létszám megkettőződött. Ez a végzett munka többszörösét jelentette és a növekedés nem járt együtt a szervezet burjánzásával. Egy erőskezű, szakmailag és emberileg határozott tudású vezető egyszemélyben át tudta fogni az ügyfélkapcsolatokat, beleértve a szervezést és a mainál semmivel nem egyszerűbb termelést. Foglalkozott 100 ember képzésével és minden egyéb személyi kérdéssel.

Sajnos ezek az idők elmultak, a felfogás megváltozott és azt hiszem az ilyen, a felelősséget és a döntést egyszemélyben vállalni tudó és merő vezetők sem teremnek minden bokorban.

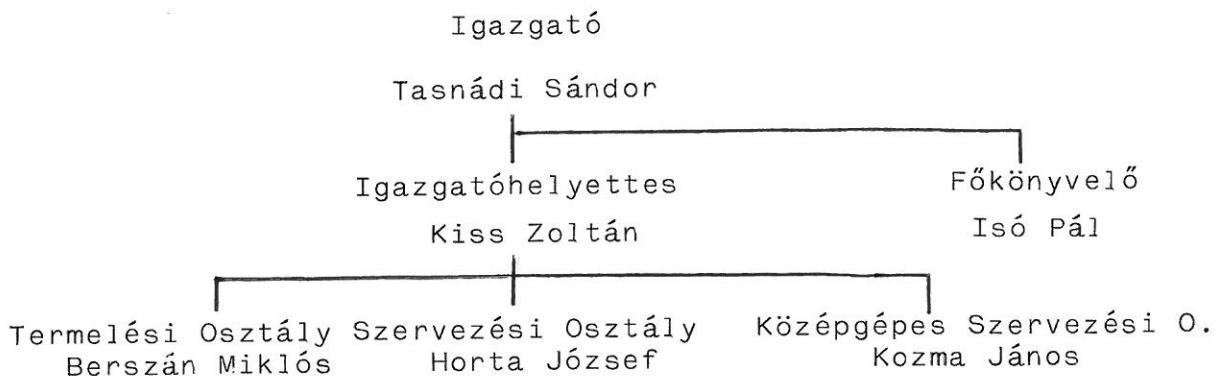
A létszám levezetéséből látható, hogy az osztály szervezetébe csak a szorosán vett adatfeldolgozással foglalkozó személyzet tartozott. A számviteli, gazdálkodási, raktározási, stb. feladatokat az anyavállalat látta el. Ezért erről az időszakról összehasonlítható mérlegszerű adatok nem állnak rendelkezésre. Az akkori ár és elszámolási viszonyok nehezen viszonyíthatóak a mai fogalmakhoz. Mindenesetre tény, hogy az indulás évében - 1960-ban - a tevékenység veszteséges volt, igaz a tervezett 500-600 ezer forinttal szemben csak 100-200 ezer Ft volt a veszteség. A következő években a kapacitások növekedésével és a megrendelések szaporodásával egyre nyereségesebb lett a tevékenység. Helyzete az anyavállalaton belül egyre meghatározóbb lett. Az anyavállalat készletezési profiljának csökkenése, majd megszűnése, az adatfeldolgozási tevékenység bővülése és gazdaságossága előtérbe helyezték az önálló vállalat megalakításának gondolatát.

Gondos előkészítés után erre a lépésre 1964 január 1-én került sor. Az anyavállalat jogutódjaként ekkor alakult meg az/ÉLGAV/Élelmiszeripari Ügyvitelszervezési és Gépi Adatfeldolgozó Vállalat. Ezzel a lépéssel új fejezet kezdődött az élelmiszeripari adatfeldolgozás történetében.

Sajnos az önállóság első két évéről, 1964 és 1965-ről nagyon hiányos adataink maradtak. Mindenesetre néhány adat azért jellemzést ad az indulás éveiről:

	1964	1965
Árbevétel eFt	10.210	12.750
Nyereség eFt	- 613	+ 332
Termelékenység eFt/fő	45	48
Átlagos állományi létszám fő	229	263
Keresetszinvonal Ft/fő	21.144	20.665
Kereset Ft/hó/fő	1.762	1.722
Beruházás eFt		4.330

A létszám ugrásszerű növekedése egyrészt az önálló vállalati léttel összefüggő tevékenységekkel, másrészt a tevékenység jelentős bővülésével, harmadrészt a szervezet növekedésével függ össze. Az indulás pillanatában az irányítás a következő képet mutatta.



Az 1960-as évek közepén a velünk kapcsolatban álló élelmiszeripari vállalatoknál több száz elektromechanikus könyvelő és számlázógép működött. Ezek adatgyűjtő és elsődleges nyilvántartási funkcióit kellett összehangolni a nagytömegű feldolgozást végző lyukkártyás gépek lehetőségeivel.

A középgépek outputja lyukszalag volt, ezeket lyukkártyára kellett a továbbfeldolgozás érdekében konvertálni. A középgépes szervezési osztály ezeket a szervezési feladatokat látta el. Meg kellett oldania a középgép - lyukkártyás gép közötti kapcsolatot. Ezzel a feladattal elsősorban a velünk szerződéses viszonylatban álló cégek belső adatelőkészítési munkáit segítettük. Igyekeztünk tipizálni az alkalmazott gépeket és a lyukszalag mondatterveket.

Sajnos az egységesítés már akkor sem volt egyszerű feladat és így csak részsikereket érhattünk el.

A leglényegesebb és szigorúan előírt feladat az volt, hogy az élelmiszeripar részéről jelentkező igényeket lehetőleg maradéktalanul ki kellett elégíteni. Ezért a rendelkezésünkre álló kapacitás 90-95 %-át csakis az élelmiszeripari cégek szolgálatában használhattuk fel. A feladatok bővülése a géppark növekedését is jelentette, ezt a fejlődést a MÉM anyagi eszközökkel is támogatta. Talán érdekes áttekinteni az 1965 év végén birtokunkban volt gépállományt:

lyukasztógép	13 db	SZAM,
	8 db	IBM,
	5 db	Soemtron,
ellenőrzőgép	8 db	SZAM,
	4 db	IBM,
	2 db	Soemtron,
rendezőgép	6 db	SZAM,
	7 db	Soemtron,
táblázógép	2 db	IBM 421,
	3 db	SZAM T5,
	3 db	Soemtron,
összeglyukasztó	5 db	
szorzógép	4 db	
másológép	5 db	
válogatógép	2 db	
feliratozó	1 db	
konverter	2 db	

Az összeállításból az is látszik talán, egyébként tény, hogy a 60-as évek derekának egyik legnagyobb lyukkártyás gépparkja volt a miénk. Egy kis tulzással elmondhatjuk, hogy mindazokat a feldolgozás fajtákat el tudtuk készíteni, melyekkel ma foglalkozunk. Ez azzal valószínűsíthető, hogy a számvitel, gazdálkodás, felvásárlás, értékesítés fő irányjaiban és tartalmában nem sokat változott az elmúlt 20 év alatt. Természetesen a feldolgozások zavartalan és biztonságos elkészítése - megkockáztatom - ma már ismeretlen technológiai fegyelmet, pontos utasításokat, a műveleteket kísérő precíz munkautalványokat, nagyon szoros elszámoltatást és számonkért normákat követelt.

Abban az időben az alsó és középvezetők önállósága és felelőssége sokkal hangsúlyozottabb volt. Csak így lehetett az évi 10-12 millió lyukasított lyukkártyát hibátlanul, határidőre feldolgozni. Egy-egy lyukkártya átlagosan 8 tábla elkészítésében vett részt. Talán érdekes a mai gépkezelők számára, hogy akkor még nem létezett leporelló. A táblákat laponként A/3-as papírra készítettük. A többpéldányos tablókat úgy, hogy előzőleg a lapok közé indigót kellett helyezni. A lapokat egyenként kellett a gépbe fűzni. Az ellenőrzés utáni kiindigózás sem volt akármilyen munka. Érzékelhető, hogy a táblázógépeket nem lehetett magukra hagyni, általában a gépkezelőknek a teljes munkaidőt a gépek mellett kellett eltölteni.

Kemény idők voltak ... A leporelló megjelenése a 60-as évek második felében forradalmasította a táblázási munkát. Ugrásszerűen megnőtt a termelékenység.

Áttekintés 1966 évi megrendelőinkről, a munkák fajtájáról és a feldolgozás éves kártyaszámáról:

Feldolgozó vállalat megnevezése:	Anyag:	Kész- termék:	Munka- bér:	Számlá- zás:	Op. Jel.:	Statisz- tika:	Lel- tár:	Egyéb:	Összes lyukasztott tétel:
IÁRCAVÁLLALAT									
/rendszeres/ Budapest és Vidéke Tejipari Vállalat	180	-	-	2.160	-	-	-	-	2.340
Szállítási Vállalat	280	-	-	-	-	-	-	-	280
Húsipar	140	40	-	120	-	-	-	40	340
Baromfiipar	-	150	-	400	-	-	-	-	550
Konzervipar	220	360	-	-	-	-	-	-	580
Hűtőipar	160	420	-	-	-	-	-	48	628
M.O.S.V.	200	-	60	-	-	-	-	96	356
Magyar Cukoripar	360	-	195	-	-	-	-	8	563
Magyar Édesipar	370	60	-	350	-	-	-	158	938
Szeszipar	165	-	-	40	-	-	-	-	205
Likőrpar	-	290	-	-	92	-	-	20	402
Pincegazdaság	360	-	-	-	-	-	-	-	360
Dohányipar	360	8	-	-	-	-	-	-	368
Háztartásvegyipar	180	-	-	-	-	-	-	12	192
Növényolajipar	100	-	-	40	-	-	-	-	140
Jav.Szerelő	380	-	120	-	-	-	-	108	608
Gabona Tröszt	-	385	-	-	-	-	-	-	385
Pestmegyei Gabona	-	-	-	-	-	-	-	40	40
Rendkívüli munkák	-	-	-	-	-	-	-	-	1.524
Egyéb	-	-	-	-	-	-	-	-	235
Ö S S Z E S E N :	3.455	1.713	375	3.110	92	-	-	530	11.034